

Az iskolai közösségi szolgálat (IKSZ) szabályzata a Berzsényi Dániel Gimnáziumban

„Az oktatás egyre inkább védőpajzsként szolgál az erőszak, a rasszizmus, a szélsőségek, az idegengyűlölet, a diszkrimináció és az intolerancia ellen.” (az Európa Tanács chartája a demokratikus állampolgárságra nevelésről és emberi jogi nevelésről, 1997)

Iskolánkban nagy hagyománya van a szociális érzékenyítésnek, a toleranciára és inklúzióra nevelésnek, a környezet- és természetvédelmi tevékenységekre való ösztönzésnek, valamint az egyéni és csoportos személyiségfejlesztésnek. Intézményünkben az ezeket a célokat szolgáló IKSZ nem előzmények nélkül került bevezetésre 2012. szeptemberében. A korábbi, a 9. évfolyamon kötelező, MIKSZ elnevezésű komplex fejlesztési programunk többek között hasonló célokat is megvalósított. A megváltozott keretekhez és követelményekhez alkalmazkodva alakítottuk át fejlesztési programunkat.

A Nemzeti alaptanterv által meghatározott egyik kiemelt fejlesztési terület, nevelési cél a „Felelősségvállalás másokért, önkéntesség”: „A Nat ösztönzi a személyiség fejlesztését, kibontakozását segítő nevelést-oktatást: célul tűzi ki **a hátrányos helyzetű vagy fogyatékkal élő emberek iránti szociális érzékenység, segítő magatartás kialakítását a tanulóknak úgy, hogy saját élményű tanuláson keresztül ismerik meg ezeknek a csoportoknak a sajátos igényeit, élethelyzetét.** A segítő magatartás számos olyan képességet igényel és fejleszt is egyúttal (együttérzés, együttműködés, problémamegoldás, önkéntes feladatvállalás és -megvalósítás), amelyek gyakorlása elengedhetetlen a tudatos, felelős állampolgári létehez.” (110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet)

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény értelmében a „középiskola elvégzését közvetlenül követő érettségi vizsgaidőszakban **az érettségi vizsgák megkezdésének feltétele ötven óra közösségi szolgálat elvégzésének igazolása**”. „A közösségi szolgálat: **szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, szervezett keretek között folytatott, anyagi érdektől független, egyéni vagy csoportos tevékenység és annak pedagógiai feldolgozása**”.

A kijelölt céloknak megfelelő előzetes érzékenyítés elsősorban osztályfőnöki órákon, valamint tájékoztató előadásokon, beszélgetéseken, intézménylátogatásokon, gyakorlati megvalósítása pedig az IKSZ-program keretein belül történik.

Az IKSZ nem önkéntesség, hanem a későbbi önkéntes tevékenységek vállalására és kezdeményezésére is ösztönző, **pedagógiai keretbe ágyazott saját élményű, kis- vagy nagycsoportos tanulási forma**. A tanulók meghatározott tevékenységi körökben az önkéntes munkához hasonló segítséget nyújtanak, azonban nem munkát végeznek, hanem olyan segítő tevékenységet, amely során lehetőségük van a segített személyekkel való személyes, kétirányú kapcsolat kialakítására, közös élményeken keresztüli megismerésükre. A gyakorlati tevékenységüket folyamatosan végigkíséri az iskolai és intézményi koordinátorok, mentorok és programfelelősök kiscsoportos (vagy szükség esetén egyéni) fejlesztése. Az IKSZ szerves része a szolgáltatokra való folyamatos pedagógiai felkészítés és a tevékenységek, élmények, tapasztalatok, tanulságok rendszeres feldolgozása.

Az IKSZ-csoportokban a kötelező, tanulónként összesen legfeljebb 5 órás felkészítés és 5 órás feldolgozás kiscsoportos formában, szervezett keretek között, az iskolai tanórákhoz illesztett időpontokban zajlik. A legalább 40 kontakóra a szolgáltatok jellegétől függően nagy- vagy kiscsoportos, esetenként egyéni formában teljesíthető.

Az IKSZ keretein belül egy órán minden esetben 60 perces időtartam értendő. A „**közösségi szolgálat helyszínén a szolgálattal érintett személy segítése tanítási napokon alkalmanként legkevesebb egy, legfeljebb háromórás, tanítási napokon kívül alkalmanként legkevesebb egy, legfeljebb ötórás időkeretben végezhető.**” [A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 133. § (7)] A szolgálat helyszínére való odajutás, az utazás ideje nem számolható el.

Az IKSZ teljesítésére iskolánk a 2016-2017-es tanévtől felmenő rendszerben **a 9. és a 10. évfolyamon** biztosít lehetőséget. **A tanulók szabadon eldönthetik, hogy egy vagy két tanévre arányosan elosztva szeretnék-e teljesíteni a legalább 50 órás kötelezettségüket.** Indokolt esetben (pl. huzamosabb külföldi tartózkodás, tartósabb megbetegedés az alsóbb évfolyamokon) a szülő előzetes írásbeli kérésére lehetőséget biztosítunk az IKSZ 11., esetleg 12. évfolyamon való folytatására vagy megkezdésére is.

Iskolánkban a következő tevékenységi területeken teljesíthető IKSZ: **szociális és jótekonysági; oktatási; kulturális és közösségi; környezet- és természetvédelmi, valamint óvodás korú, sajátos nevelési igényű gyermekekkel, tanulókkal, idős emberekkel közös sport- és szabadidős területen.**

A tanulóknak a fent nevezettek közül lehetőleg két tevékenységi területről ajánlott szolgáltatásokat választaniuk az iskolai kínálatból. Az aktuális fogadóintézményeket minden évben az éves munkatervben jelöljük ki. Amennyiben a segített célcsoport sajátosságai azt kívánják meg, az iskolai koordinátorral folytatott egyéni egyeztetést követően lehetőség van az 50 óra teljesítésére egy tevékenységi területen belül is, akár egyetlen nagyobb szolgálat keretében.

Az 50 órából összesen legfeljebb 25 órát teljesíthetnek a diákok kizárólag iskolai szervezésben (külső fogadóintézmény bevonása nélkül) megvalósuló szolgálatokkal (pl. berzsenyis tanuló párok, gyermekprogramok szervezése nyári táborainkban és az iskolai könyvtárban) és / vagy az általuk javasolt, az iskolai kínálatban korábban nem szereplő fogadóintézménynél (amennyiben a velük közösen kialakítható program megfelel az IKSZ alapelveinek *(ld. alább)* és céljainak, a vonatkozó jogszabályoknak és iskolánk IKSZ-szabályzatának), beleértve az ezekhez a szolgálatokhoz tartozó felkészítő és feldolgozó órák számát is.

Vidéki vagy külföldi bejelentett lakhellyel rendelkező tanulóink számára lehetőséget biztosítunk, hogy az IKSZ-et részben vagy teljesen egészében a lakóhelyükön vagy annak közvetlen környezetében teljesítsék a kijelölt tevékenységi területeken belül az iskola már meglévő partnereinél vagy az érintett diákok által javasolt más szervezetéknél, amennyiben a náluk megvalósítható programok megfelelnek a vonatkozó jogszabályoknak, az IKSZ alapelveinek *(ld. alább)* és céljainak, valamint iskolánk IKSZ-szabályzatának. Ez irányú kérelmeiket (a honlapunkról letölthető formanyomtatványon) a tanítási év során megkezdendő szolgálatok esetében legkésőbb január 31-éig, a nyári szünetben kezdődő szolgálatok esetében április 30-áig adhatják le.

A tanulók minden tanítási évben lehetőleg szeptembertől decemberig meghirdetett szolgálati lehetőség közül szabadon választhatnak tanévenként legfeljebb három rendszeres szolgálatot. A 9. évfolyamon lehetőség van ugyanazon jelentkezési lapon a következő tanítási évre előre is jelentkezni, amennyiben a szolgálat folytatására a fogadóintézmény lehetőséget biztosít.

A nyári szünetben megszervezésre kerülő szolgálatokra a jelentkezés határideje június 10-e. A nyári szolgálatokhoz tartozó felkészítő órák május-június, a feldolgozó órák szeptember hónapban kerülnek megszervezésre. A nyári szünetben teljesített órák a következő tanévben kerülnek beírásra az osztálynaplókba, a bizonyítványokba és a törzslapokra.

A tanulóknak a további tevékenységi körök célcsoportjai iránti érzékenyítését, illetve a nagyobb szolgálataik során teljesített óraszámok esetleges kiegészítését szolgáló rövidebb akcióprogramokra a jelentkezés a tanév során folyamatosan történik.

A tanulók jelentkezése az iskolai jelentkezési lap leadása és jóváhagyása után válik véglegessé. A diáknak a szolgálati tevékenység megkezdése előtt rendelkeznie kell (kiskorú tanuló esetén) a szülő, az iskolai koordinátor pedagógus, a szolgálat iskolai programfelelősének és a fogadóintézménynek a jóváhagyásával. A megengedett hiányzások mértéke és az adott szolgálaton belül kötelezően teljesítendő minimális óraszám szolgálatonként eltérő.

A kötelező, 50 órás IKSZ-program teljesítését követően arra buzdítjuk diákjainkat, hogy segítők tevékenységüket önkéntesként folytassák az iskola által felkínált vagy az önállóan felkutatott programok keretein belül. A legtöbb közösségi szolgálatunk esetében lehetőség van az 50. óra teljesítése után is IKSZ-ként folytatni azt. Az így teljesített órák azonban nem kerülhetnek beírásra az osztálynaplókban, bizonyítványokban és törzslapokban; a diáknaplókban azonban továbbra is a szokásos módon szükséges adminisztrálni őket. Igény esetén (pl. külföldi továbbtanulásra, pályázatokra való jelentkezéskor) az így teljesített órákról igazolást állítunk ki. Amennyiben a tanulók a korábban közösségi szolgálatként végzett tevékenységet az 50. óra után önkéntesként folytatják, az így megszerzett órákról igazolást csak a fogadószervezet állíthat ki.

A kiemelkedő teljesítményt nyújtó tanulók az intézményi és az iskolai koordinátorok javaslatai alapján a 10. osztály végén osztályfőnöki vagy igazgatói dicséretben részesülnek.

Tanulóink körében minden év szeptemberében szavazásra bocsátjuk, melyek voltak az előző tanév legnépszerűbb külső fogadóintézményeknél teljesíthető szolgálatai. A három legtöbb szavazatot kapott fogadószervezetnek oklevelet adunk át a szavazáson elnyert „Az év berzsenyis szolgálata” címről.

Iskolai közösségi szolgálatot a magántanulóknak is vállalniuk kell. Az IKSZ teljesítése alóli felmentést kizárólag azon az SNI-s tanulók kaphatnak, akik rendelkeznek a szakértői bizottság ez irányú hivatalos javaslatával, valamint az iskola intézményvezetőjének mentesítő határozatával.

A teljesített órákat a tanulók naprakészen vezetik diáknaplójukban. A fogadószervezetek erre kijelölt munkatársai a teljesítés napján pecséttel vagy aláírásukkal igazolják azokat a diáknaplókban. A tanulók a tanítási év során minden hónap első tanítási napján leadják diáknaplójukat. A teljesített órák rendszeresen beírásra kerülnek az osztálynaplókba. Az osztálynaplóból minden tanítási évben beírásra kerülnek a teljesített órák a bizonyítványokba és a törzslapokra.

A nyári szünetben teljesített órák az első szeptemberi tanítási napon leadott diáknaplók alapján kerülnek beírásra az osztálynaplókba; és a nyári szünetet követő tanítási év végén a bizonyítványokba és a törzslapokra.

Az 50. közösségi szolgálati óra teljesítését követően a tanuló osztálynaplójába is beírásra kerül a teljesítés tényét igazoló - aktuálisan hatályos - záradék szövege. Ezt követően „0-órás” teljesítéséről szóló további feljegyzések, éves záradékok az elektronikus naplóban, a bizonyítványban és a törzslapon nem kerülnek rögzítésre a tanuló számára.

Az IKSZ alapelvei

A helyi közösség erősítése: A közösségi szolgálat során végzett feladat olyan tevékenységet/tevékenységeket jelent, amely(ek) a helyi közösség javát szolgálják, és amelyek az iskolában vagy az iskola közvetlen környezetében – esetleg néhány kilométeres körzetében –, vagy a tanuló lakóhelyén, vagy annak közvetlen környezetében valósulnak meg.

Szabad választás elve: A diákok – a szülőkkal, tanárokkal való egyeztetés alapján – maguk választhatják ki az általuk végzendő tevékenységeket az iskola által megszervezett vagy a maguk által javasolt, az iskola által pedig elfogadott tevékenységek közül.

Anyagi érdektől függetlenség elve: Az iskolai közösségi szolgálat kapcsán a felek (pedagógus, intézmény, fogadó szervezet, magánszemély, diák, szülő) anyagi érdeke a programban nem merülhet fel, a tanulók tevékenysége nem jutathat senkit ilyen jellegű előnyhöz, haszonhoz.

Szervezett keretek közöttiség elve: A középiskola feladata és felelőssége az iskolai közösségi szolgálat szervezése és koordinálása, ezért előírás, hogy csak az iskola szervezésében lehet az elszámolható tevékenységet végezni. A diáknak a tevékenység megkezdése előtt rendelkeznie kell az erre jogosult iskolai személy, a feladat felelősének és szüleinek jóváhagyásával.

Kettős cél elve: A tevékenységek során egyszerre kell a szolgálatjellegnek és az élménypedagógia-alapú tanulásnak megvalósulnia. A közösségi szolgálat megvalósulásához szükséges egyfajta tanulási folyamat jelenléte is.

Kölcsönösség elve: A segítő és a segítségre szoruló személy – lehetőségeihez mérten – aktívan bevonódik a programba. A kölcsönösség megélésére a felkészítés során kell érzékennyé tenni a diákokat, így elősegítve, hogy a diák nyitott és elfogadó legyen azzal a személlyel, akivel kapcsolatba lép.

Közvetlenség elve: A közösségi szolgálat során nem a szervezetet, hanem közvetlenül a szervezet célcsoportját szolgáló tevékenységet kell végezni. A segítő (diák) és a segítségre szoruló között személyközi együttműködés, partnerség jön létre, ami a személyek közötti valódi kapcsolatra helyezi a hangsúlyt, amely alkalmas a személyiségformálásra, az önismeret fejlesztésére.

Együttműködés elve: Az iskolában vagy a fogadó szervezetnél a közösségi szolgálat kapcsán partneri viszony alakul ki az összes érintett között, nem jelenhet meg alá-fölrendeltség sem a pedagógus-diák, sem a fogadó szervezet-diák, sem az ellátott, segített személy-diák viszonyában.

Arányosság elve: A diák iskolai (pl.: DÖK) vagy olyan külső szervezetnél, amelynek tagja, csak részben végezheti az IKSZ-et. Az ilyen jellegű, egyébként is végzett feladat (pl. diákkormányzati, sportegyesületi, énekkari vagy bármely más szervezetet érintő) önmagában még nem minősül

közösségi szolgálatnak. Ha a tevékenység kiegészül aktív, egyéni, az iskolai közösségi szolgálat jogszabályban említett területein ellátandó többletfeladattal, az iskola által elfogadott arányban számolható el az előírt 50 óra részeként.

Változatosság elve: Az alapvető pedagógiai cél szempontjából fontos, hogy tevékenységtől függően, lehetőség szerint több területen (pl. három) és rendszeresen ismétlődő tevékenységekre épülve végezze a diák ún. kontaktóra (min. 40 óra) feladatait. Lehet olyan terület, ahol indokolt az 50 óra egy fogadó intézménynél való teljesítés, míg más esetben nem. A változatosság mértékéről a koordinátor pedagógus a diák megkérdezésével, indokolt esetben a szülővel való konzultációt követően dönt.

Fenntarthatóság elve: Lehetőleg olyan tevékenységekben vegyenek részt a diákok, amelyek hosszútávon fenntarthatók, valamint a további évfolyamok és az ellátottak számára is előnyösek. Nem fenntartható tevékenységet ne szervezzon az iskola az IKSZ keretében pl. squash hátrányos helyzetű fiatalokkal.

Részrehajlás-ellenesség: A tanuló a közvetlen hozzátartozójánál, annak közvetlen munkahelyén nem végezhet közösségi szolgálatot csak nem rokon felnőtt felügyelete alatt, más részlegen. A nagyszülők, segítségre szoruló rokonok, közeli hozzátartozók látogatása önmagában érték, de nem számolható el az IKSZ részeként.

Az alapelvek forrása: kozossegi.ofi.hu